

Г 751

БІБЛІОТЕКА.

Можка 3.

ПРОЛІСОК

ТВОРИ

ДАВЛА ГРАБА.

Ціна 20 кр.

ЛЬВІВ, 1894.

НАКЛАДОМ КОСТЯ ПАНЬКОВСКОГО.

*В книгарні наукового тов. імени Шевченка
ул. академічна ч. 8. можна дістати між
іншими слідуєчі книжки :*

Правда рочник VI, IX, X і XII по	2·00 зр.
„ „ XI, XIV по	1·00 „
„ „ XIII	—50 „
„Зоря“ рочник IV, VIII, IX, X, XI по	5·00 „
„ „ XII, XIII, XIV по	6 00 „
Др Ом. Огоновский. Історія українсько- рускої літератури II 3 зр., III	4·00 „
Др Ом. Огоновский. Studien auf dem Ge- biete der ruthen. Sprache	1·50 „
М. Вовчок Оповідання 3 томи	1·00 „
Ів. Франко Захар Беркут, образ з XIII віку	1·30 „
Куліш. Шекспірові твори ч. I.	1·00 „
Ів. Нечуй. Над чорним морем	— 90 „
„ „ Кайдашева сім'я	—50 „
„ „ Сьвітогляд українського народу	—30 „
„ „ Повісті і оповідання	—30 „
Волод. Масляк. Поезії ч. I.	1·00 „
Вас. Чайченко. Твори, ч. I. 80 кр., ч. II. 60 кр., ч. III.	— 80 „
Записки наукового товариства імени Шев- ченка, ч. I, II., III. по	1·00 „

Г 751

→: ДРІВНА БІБЛІОТЕКА. ←

Книжочка 3.

ПРОЛІСОК

ТВОРИ ПАВЛА ГРАБА.

Накладом Костя Паньковського.

544447

← державна історична
бібліотека УРСР

ЛЬВІВ, 1894.

2023

З друкарні Наукового Товариства імени Шевченка
під зарядом К. Беднарського.

П О С Ъ В Я Т А

До моєї покійної сестроньки Надії

Як побожну данину
Найсвятійшої любови.
Оцю збілочку сумну,
Звуки скривдженої мови, —
Я присвячую тобі,
Моя сестронько кохана,
Що загинула в боротьбі,
Злою долею спіткана!
Скільки раз пером слабим
Ти пануючи водила;
Падав — зором голубим
Знов на правий шлях будила!

Жовтень 1893 року.

* * *

Народ, покинутий на злидні,
Народ, плазуючий у млі,
Повинен стратить риси рідні,
Безслідно стерти ся з землі.

Убогенький мій „Пролісок“, каже в листі до видавця сам автор, але від щирого серця... Не шукайте в ній солодких пахощів, тай не барвистий він до того, звичайно... як усякий пролісок, що ледви ледви пробив ся зпід снігу на мир... Тож вибачте! Заманулось до божого сьвітла — от і склалась збірка... вже чого варта, так нехай і вітають. Зміщує вона переважну частину моїх самостійних творів; одкинув я поеми, просторі річи епічні, та дещо змісту особистого, не рушивши і перекладів, котрі згодом гадаю видати, коли Бог дасть, окремою книжечкою. Все, що в „Проліску“, написане мною починаючи з 1890 року, віршів два-три хиба складені раніше, але потім перероблені, — остав ся оден зміст.

Павло Граб.

Робітникамі.

Роби на других дні та ночі,
На хвилю праці не заспи;
А візьме сум, заплачуть очі, —
Все в чарці швидче потопи...
Поки остатнього хабітку
Не розметають глитаї,
Поки на вічнім заробітку
Не стратиш силюнки свої;
Та не задубнеш без прочинку
Посеред улиці, — поки
У карбовальному будинку
Не розлетиш ся на шматки.

Ш в а ч к а.

Рученьки терпнуть, злипають ся віченьки...
Боже, чи довго тягти?
З раннього ранку до пізньої ніченьки
Голкою денно верти.
Кров висисає оте остогиджене,
Прокляте нишком шиття,

Що паненя, вередливе, зманіжене,
Вишверне геть на сьміття.

Де воно знатиме, що то за доленька —
Відшук чарствого шматка,
Як за роботою вільна неволенька
Груди у-раз дотика.

Д а й т е !

Душно конать у знесилї...
Дайте повітря на мить!
Раз до цілющої хвилї
З ліжка мене підніміть!
Дайте бо, дайте зітхнути
Вільно, щасливо — хоть раз,
Серцем від мук оддихнути,
Збутись що-денних образ!
Наче навішено гирі,
Вся зайнялась голо́ва...
Думка об иньшому мирі
Тільки осталась жива!

Квітка (до Н. К. С.)

Прощай ся з ясною красою,
Бо вже заходять косарі;

Зайшли, — поникла під косою,
Зівяла ранком на зорі.

Ронивши слізку, посихаєш, --
Беруть на образи сьвяті;
Ти все жива: благоухаєш
На кипарисному хресті!

* * *

Розпука крає
Серце на дні...
Зіронька сяє,
Та не міні.

Чи їй знать треба,
Як біль дійма?
Зіронька неба
На все німа!

До сїячів.

Де ви, правди всенародньої
Та братерства сїячі;
Де ви, мислі благородньої
Тверді духом діячі?
Вийдіть, купою порайте ся,
Гляньте: трупи та хрести;

Всюди — бранці... не цурайте ся
їх великої мети.

Розсївайте жменя-жменею
Чисто звіяне зерно:
Вороги над Русю-ненею
Ізнущають ся давно!

До Н. К. С.

Такої певної, сьвятої,
Такої рідної, як ти,
Такої щирої, простої, —
Вже більше мабуть не знайти.

Таку не часто скинеш оком,
Такою тільки що марить..
А раз устрінеш ненароком, —
На віки долю озарить!

На морі .

Зриваєть ся буря від краю до краю,
Бурхочуть навколо вали;
Погнула ся щогла... Дарма позираю
Вперед непроглядної мли.

Нї проміня навіть, нї гуку людського,
Реве лишень вітер в одно,

Скажено запліскує човна гибкого...

Набачив я згубу давно.

Хвилина — і стану я жертвою моря,

Без духу поляжу на дні...

Немає ратунку... не буде... хоч зоря

Забликала вже в далині!

До дитини.

Тіш ся вволю; сьмій ся, доки

Озаряє сьміх уста,

Та безхмарні літа-роки

Не накладують хреста.

Доки сумом та журбою

Ще не здибало тебе;

Доки небо над тобою

І ясне і голубе.

Так, дитино моя люба,

Погуляй — твоя пора,

Бо вже може лиха згуба

І по тебе десь чухра.

До України.

Під небом дальньої чужини,

Де хути носять ся одні,

До тебе, кращої дружини,

Складаю я мої пісні.

І впливаєш ти над мене
У тій збагніченій красі,
Що не зруйнують, серце-нене,
Твої пекельники усї!

Д о л я.

Всї жита грозою збило;
Полягла трава...
Стихла буря: ясно, мило;
Поле ожива

Так і наша хмура доля...
Прогудуть громи, —
І зітхнем ми, збувшись горя,
Повними грудьми!

Н а д і я.

Не зітхай так безнадійно,
Скорбних уст не замикай,
Рук не складуй ще подвійно,
З лану битви не тікай.
Глянь на луг -- не вся травиця
Ще потоптана у-прах;
Глянь на люди — чесні лица
Ще не всі обвіяв страх,

Ще великі перепони
Злу поставлено кругом,
Не безкарно рвуться стони
Під ворожим батогом.

Встануть мученики-браття,
Встануть сестри як живі. .

За годиною прокляття,
Мук, кайданів та крові,

Зрадно купленої слави, —
Панство волі йде у слід,
І на чолі миросправи
Власно з'явить ся нарід!

Ш у с т к а.

Пусто та голо —
Скільки збагнеш;
Степу навколо
Не осягнеш.

Рве хуртовина;
Хата — сумна,
Мов домовина
Несподівна

Темрява ночі
Черемога,
Тяжить на очі.
Гнітом ляга.

До Н. К. С.

Заранку в холодну могилу
Ти жертвою часу лягла ;
Без жалю загублено силу ..
А в мене пак гадка жила :

Що повіом навіть не скине
На тебе пануюче зло,
Що смерть над тобою запине
Отрутою повне жало !

Д у м к а.

Дружили ми, а пройдуть літа,
І може стрінемось не ті ;
Душа, мов пустка неогріта,
Перехолоне у чутті.

Загасне сьвітне чарування,
Насунуть сїрі, темні дні...
Та не забудьмо почування,
Що нас єднало до борні !

До Українців.

Українці, браття милі,
Відгукніть ся, де ви є ;

Чи живі ще, чи в могилі
Давня слава зогниє ?

Чи покраща доля наша,
Мине сором, що вкрива ;
Чи до краю спита чаша, —
Рабства чаша вікова ?

Гей, до-купи, певні діти !
Всіх веде мета одна :
Шлях любови та осьвіти
Нас на віки поєдна !

Н а л и с т .

Не хились душею, друже,
Не ридай у самоті ;
Хрестоносця приоруже
Розіпятий на хресті.

Серце, правдою кишуче,
Повне чистої краси,
У конанні невсишуче,
До могили донеси.

Сьвітлом істини сьвятої
Розірви обійми тьми :
Хмара темряви густої
Повисає над людьми.

Допусти.

Що за допусти Господні?
Позавчора — кріпаки;
Вчора — вільні, а сьогодні —
Хоч під вікна по шматки!

Кмет господарем від пана
На слободу одійшов...
Що-ж блукає без жупана
Без онуч і підшов?

Чув ся клопіт за осьвіту,
Гасло щирих громадян...
А чи трапило під свиту
Пеклування передян?

Цур питать... Бажання славне
Поміж нами доки йшло, —
Над народом панство давне
Відроджатись почало!

Народові єврейському.

Народе, вік порізнений зі мною
Страмотою людської ворожди!
Заблуда стала межі нас стіною;
Хижацтва ще не зметені сліди.

Нехай козак без жалю вішав „жида“,
Хай „жид“ добра не зичив козаку....

Той час встає на думку як огида ;
Забудьмо-ж ту минувшину гірку !
Тобі чужим останусь я по крові ;
Нехибно-ж маю в серденьку носити
Святе чуття великої любови,
Якої вже нічому не згасить !

В далечинь.

За морем холодним, в далекій чужині,
Де сонця ніколи не видно з тайги,*)
Де нетри, болота лихі та пустині,
Та скали кремінні, та вічні сніги...

Де тьма та неволя одвіку й довіку,
Де стогону опріч нічого не чуть,
Де гине надія, де муки без ліку,
Де сльози невідницькі тільки течуть...

Де люде на себе кайдани гартують,
Де рідного брата запеклі брати
Що божу годину на пласі катують...
Там, сестронько люба, конаєш і ти.

Не падай до туги, красуй ся, мій квіте ;
Велике та славне страдання твоє

*) Тайга- дрімучий сибірський ліс.

Шлях терну та крові любовю осьвіте, —
Неволя живої душі не убе.

Помянуть твій образ бездольці закуті,
Стомленим від долі про тебе звістять;
Міць викличуть муки твої незабуті,
Перлинами слъози колись заблестять!

В и к л и к.

Кругом неволя... гаснуть очі, —
Чого не бачили вони?

Мов той густий серпанок ночі
Повис над миром в-осени.

Не рушить нас кайдан, ні страта,
На все ми соромно-німі;

Осьвітній брат сліпого брата
Гнітить і досі ще в ярмі.

Сьвятий завіт, од віку Божий,
Занапали, все в крові...

Коли-ж постане местник можий
На ті злочинства сьвітові?

У с н і.

Сон міні снів ся..

Вечір зрина;

Я опинив ся

Коло млина.

Любо, привільно
В тишу гулять..
Верби прихильно
Гнуться, шумлять ;

Шепчуться лози,
Ріють човни...
Бризнули-б сльози, --
Майся вони.

Сивий рибалка
Сіть закида, —
Здійметься скалка,
Плисне вода.

Журно дзюріє
По під веслом...
Огнище мріє
Геть за селом :

Хлопці на паші,
Чи косарі
Сїли до каші
Серед ріллі.

Божа дорога
Опочива...
Пісня розлога
Сум навїва ;

Хвилею лється,
Стогне, зітха,

Державна історична
бібліотека УРСР

54447

Плаче, сьміється
І затиха.

Сяють зірниці ;
Спустилась ніч ;
Поверх дзвіниці
Віщує сич...

І я прокинувсь
Тяжко зі сну,
Неначе ринувсь
Знов у труну :

Тьма надімною,
Стужа дійма,
А за стіною
Виє зіма.

До товариства.

Не горюйте, що тьмою окрите
Непривітане ваше життя,
Кровю серденько все перелите,
Перебрехано кращі чуття ;
Сьвіт обвіяний пахом могили
І до краю панує тюрма,
Задаремно погублено сили,
В тілі кістки живої нема...
Не сумуйте, що купа на купі
Всі поляжем за діло сьвяте :

На зітлілому нашому трупі
Невмируще братерство зросте!

Тяжкий завіт.

Любить врага, Всестраднице сьвята,
Ти людям грішним завіщала,
Конаючи під тяжою хреста
За сонце правди, як повчала...

Твої завіти .. бережу я їх...

Ти стежку сьвітиш і з могили...

Але простить мучителів твоїх

Я не відчую в собі сили!

Сучасникові.

Оце дивлюсь безрадісно на тебе,
Загляну в душу змучену твою, —
І несподівано самого себе

В тобі, мій брате, пізнаю!

Ще з пілюшок здобувся ти отрути,
Не бачив навіть радощів життя, —
А вже воно на тебе вспіло тхнути
Диханням смертного пиття!

І підеш ти гірким шляхом недуги,
У темряві шукаючи зорі,

Конаючи з невимовної туги,
Довіковічним бранцем прі!

Дізнаєшся в кайданах самотини,
У тридцять літ — знесилений дідусь,
Гадавши нишком: кращої години
Я в мирі ледве чи діждусь...

Та вірую, що хрест мій не безплідний,
Що хрест отой — бездольний люд спасе,
Запінить певно стогін всенародний,
Вітчині щастя принесе!

До Галичан.

Міцно, браття, стиснім руки,
Обіймімось горяче;
Вкупі рушмо проти муки,
Що вражає боляче!

Здавна нам одна дорога,
Незворітна та тяжка;
Всіх однако мати вбога
До роботи заклика.

Годі-ж спільної розради,
Що люд путами скула;
Годі з нас тієї стради,
Що країна приняла!

До Русі-України.

Бажав би я, мій рідний краю,
Щоб ти на волю здобувавсь,
Давно сподіваного раю
Від себе власно сподівавсь.

Щоб велич простого народа
Запанувала на Русі,
Щоб чарівна селянська врода
Росла в коханні та красі.

Щоб Русь порізнена устала
З під віковичного ярма,
І квітом повним розцвітала
У згоді з ближніми всіма!

Г а д к а.

Власне щастя та турботи,
Власні думки... кинь гадать...
До громадської роботи
Слід життя своє віддати.

Згинуть марні пеклування
В тихім захистку хрестів,
Розлетяться почування,
Крім любови до братів.

Вона піде поміж миром,
Яко заповідь людська;

Щастя всіх — сьвятим кумиром
Стане мужа — бояка!

Над могилою.

І пекло мук, і крови море,
Якого може не знайду,
І найлютіше в сьвітї горе
Я бачив, — гіршого не жду.

Чи мислив я-ж, щоб ізнялася
Рука на неї всесьвяту,
Щоб кров та чиста пролилася,
Щоб пімста вбила душу ту!

До...

Що ні хвилину,
Скутий журбою,
Серденьком лину
Я за тобою.

Думоньку-мрію
Марно кохаю,
Тяжко болію,
Тихо зітхаю.

Тільки зірнути,
Радо заплакати,

Раз пригорнути,
Раз побалакать. .
Біль дуж діймає,
Турботу буде...
Тебе немає,
Тебе не буде!

Зівязниці.

За нарід свій нещасливий,
Повна щирої журби,
Ти ступила на правдивий
Шлях сьвятої боротьби.

Опинились ми в неволі,
Побратались взаперті;
Ти не знала краще долі,
Як лихі кохання ті.

І моливсь я нишком Богу,
В нерозважному страху,
Щоб тебе, мою небогу,
Зло не стріло на шляху!

До товариша.

Не скаржись на власне довідане горе,
Що в житті нести довелось;

Поглянь лиш на сльози — цілісіньке море
Їх по сьвіту геть розлилось.

Куди ні піткнешся — панують кайдани ;
То де вже спокою нам ждять ?
Як щирі народа свого громадяни
За край ми повинні гадать !

Прощання (М В. С-му).

На прощання, милий брате,
Що сказати тобі ?
Моє серденько розтяте
Ніє все в журбі.

В темну даль без повороту
Може зникнеш ти...
А нам треба-б на роботу,
Бо люд кличе йти.

До завітів будьмо-ж певні ;
Доки мисль руша,
Стіймо поруч, як найкревні,
Як одна душа !

Обійнять навік немога, —
Обійму на час...
Доки сьвіт, тяжка дорога
Не розлучить нас.

Що кайдани та напасти ?
Годї потурать...

За братів нам доля пасти,
За сестер вмірать!

В гадці віки я з тобою,
Голубе ти мій!
Спогадай же хоть до бою
У нудзі німій!

М а р а.

Бурно встали хвилі,
Відусіль течуть...
Боже... Де ви, милі?
Ні душі не чуть.

Сестронька єдина
На сьвітї була.
Проклята година...
От і ту взяла!

Народовцеві.

Хай панують кати, —
Не цурайся мети,
Не тужи;
Щоб дійшов люд знаття,
Прав здобився, — життя
Положи!

* * *

Оце я думаю, брати,
Про долю рідного народа;
Прийшла година хрест нести,
Бо всюди — злидні, скрізь незгода.
Оце гадаю, — і міні
Таки частесенько здається,
Що мир, запеклий у борні,
Жартує тільки та сьміється;
Що пал мережаних річей
За оборонників сьвятині —
Одна омана для очей,
Чи марний гук серед пустині;
Що мир, лукавий як дівча,
Цього на людях уквіча,
А серце схилить до другого,
Пригорне потай дорогого, —
І хто всю душу віддає —
В кайдани зрадно закує,
На трупі бенкіт бучний справить,
За домовиною ославить,
Дітей та внуків нацькує;
Що мир... О, ні... бо тільки вами
Душа убога замарить, —
Якими радими словами,
Бажав би я заговорить.
Я знову вірю, що пригода
Мов чорна хмара пропливе,
Що невмируща міць народа
Усе лихе переживе!

Сироти.

Сердешні діти... батька взято ;
Смерть несподівано прийшла...
Пекельний Ірод справив сьвято,
Пир людожерности та зла.

Не поборов страшної муки
Борець хоробрий : все хотів
Знять до гори ослаблі руки,
В-останне стати на катів.

Сердешні діти... вам байдуже ;
Ви усьміхались, дивлючись,
Як ваша ненька рідна туже,
Слїзьми безрадісно лючись.

Бо ви не знали... Діти, діти !
Так тіштесть, доки ростете...
Чи довго на сьвіт вам глядіти ?
Як батько може помрете !

На пам'ять.

Навік минули вільні годи,
В далекий край припало ити ;
І от, під тяжкий час пригоди,
Міні сестрою стала ти ;

Мов ангел сяла предо мною,
Неначе квітонька цьвіла,

Моєю зорею ясною,
Моєю музою була!

Тебе нема, а все з могили
Твій образ сьвітлий устає, —
І знов душа почує сили,
Замарить серденько моє!

Д а л е к о .

Там, далеко, на Вкраїні,
Сяє сонечко ясне,
Сьвітить людям, та в чужині
Не навідає мене.

Там десь лють ся рідні звуки,
Боротьба за люд іде...
Тута-ж часом від розпуки
Стигне слово молоде.

Там матуся теплі сльози
З горя щиро вилива...
Тута-ж хуїа та морози, —
Серце в тузі занива.

Пообратими любі, милі, —
Скрізь роскидані вони:
Спочивають у могилі,
Чи по тюрмах ждуть труни.

* * *

Україна приснилась міні,
Я прокинувся ізмучений дуже;
Ранній промін гуляв по стіні,
Та не легше було міні, друже!

Люду мимо чи мало пройшло,
Радий гомін та жарти, — байдуже...
А на серці у мене скребло,
І не легше було міні, друже!

Он-де гай величаво дріма,
Вільна пташка так весело круже,
Чорнобрива жоржину лама...
Та міні не полегшало, друже!

* * *

Гаряче душа молилась,
Лихом вражена новим;
Надімною ти зхилилась,
Ніби сьвітлий херувим.

І замовкло люте горе,
Серце марить, ожива...
Чи надовго? Де ти, зоре?
Боже! Хмара вплива.

По морю.

Чимало днів по морю,
У тьмі німій,
На певну зустріч горю
Плив човен мій.

Швирили хвилі бурні
На всі краї..
Вставали думи журні
Нудьги — змії.

Вітчини беріг милий
Зникав і зник,
І рвався мій безсилий,
Розпучний крик.

А прірва виє, кличе
До бороття,
Пловцеві згубу зиче
Без вороття.

Борцеві.

Не трать надій :
Ти згинеш, — слід
Твоїх подій
Розтопить лід
В серцях катів,
Любов патхне

Їм до братів. .
Вік промине;
Любов же та
Одним — одна,
Що день — сьвята,
Що день — ясна,
 Переживе
 І всіх і все,
 Життя нове
 У мир внесе!

* * *

Красно при долині
Квітонька цвіла,
Та до кіс дівчині
Мати заплела.

Гордо чарівниця
Вродою пиша:
Чиста як зірниця
Молода душа.

Хай же сліз не баче,
Сяє — розцвіта,
Дски згине, наче
Квітонька ота!

Благання.

Над усїм обладу маєш, —
Вчуй же стогін, прихились,
Правий Боже! Чи зламаєш
Ти кайдани ці колись?

Дай нам силу — вирвать руки
Із обіймів їх цупких,
Заратуй від скону — муки,
Тхни огнем надій палких!

Розірви на небі хмари,
Тьму згромажену розвій,
Щоб загибли людські чвари,
Вчувши голос дужий Твій!

К р а щ е.

Тяжко в неволі нудитись;
Молодість... де вона є?
Краще-б у сьвіт не родитись, —
Стільки він мук завдає!

Сестроньки, браття — в могилі,
Вороги-ж люті — живі...
Як не затоплють їх хвилі
Вилитих сліз та крові?

Терпїть, а має справдитись
Божий сьвятий заповіт...

Добре у сьвіт не родитись,
Краще побачити сьвіт!

До бандури.

Не голосна ти, вбога бандуро,
Подруго люба тюрми!
Люди осьвітні вчують похмуро, —
Їх не привернемо ми.

Прості... чи дійде-ж слово любови,
Чи їх прихилять пісні?
Супроти моря поту та крови
Що наші сьпіви сумні?

Де вже бездольцям тим відрізнати:
Ворог ти клятий, чи друг..
Треба-б поперед нам обійняти
Цїну народніх послуг!

* * *

Нудьга без краю; серце гасне;
Сном перекинулась весна, —
Її не знав я... літо красне
В тюрмі за нею промина.

Залїза вічні наді мною..
Гнітить мертвота... сум та сум..

Вагуча п'ятьма пеленою
Що-раз ляга на скутий ум:

Та все любовю бють ся груди ;
Бажав би віки працювать,
До миру кличучи, щоб люди
Людей спішили розкувать!

Спогаданія.

Згадав я вас, — і якось тихо
На серці хорому стає,
Потроху легша давне лихо,
Чи тільки злегшанє вдає.

Згадав, — і наче ангел мира
Душі побитої торкнувсь,
Утішний звук зриває лїра,
Покій загублений вернувсь.

Всі наші стрічи так короткі,
Так несподівані були...
Та ваші риси — милі, кроткі —
До-віку в пам'ять залягли!

Запитання.

Коли буває ненароком
На тебе стомою війне,

І ти поглянеш пильним оком
На окружаюче сумне ;

Коли роздивиш ся довкола
На безбережне море зла,
До лжи призвичиш ся, що згола
Людий нікчемних опрягла...

То запитаєш журним криком :
Завіщо-ж люд носив хрести,
Смертельно вік боров ся з віком,
Губили страдників кати ?

До сестри.

Сяли зорі ; підбивав ся
Місяць... справді віяв рай...
Одиноким серцем рвав ся
Я в далекий иньший край :

Де на страті, сестро мила,
У терновому вінці,
Ти від ката опочила
З правим знаменем в руці.

Ти мовляла : „Щирий Боже !
Захисти та укріпи ;
Моє серденько неможе
Все любовю окропи!“ —

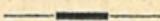
*

І встають передо мною
Перебуті вкупі дні,
Як дорогою сумною
Ми брели по чужині...

Помінялись ми хрестами,
Покляли ся хрест нести,
І гарячими вустами
Цілували ті хрести.

Попрощались, розійшли ся,
Сумували в самоті...
Твої муки відбули ся,
Змовкли вустоньки сьвяті.

Мир красує... Сам собою
Я конаю у журбі:
Лину в думці за тобою,
Вік молитимусь тобі!

В ночі.

Ніч панує непроглядна,
Тьма усе заволоїка...
О, яка-ж ти безвідрадна,
Моя тюрмо, та тяжка!

І в минулому — могили,
І попереду — хрести;

Як-то вельми треба сили
Сьвітлу віру донести.

І поглянуть навіть гірко,
І вбачаєть ся міні,
Що крізь хмари, ясна зірко,
Сяєш ти у вишині.

Жіноча душа.

Обізмучено-недужий,
В тузі я поник чолом...
Тихо-тихо ангел дружий
Огорнув мене крилом.

Мов та хмара на блакиті,
Чорна думонька злина...
Що-ж ото за ангел в сьвітї;
Що за зоря весняна?

Гасне зірка найясніша,
Ангел ангела втіша...
То — жіноча найніжніша,
Найчаруюча душа.

До мучениці.

Бувають темні дні розпуки :
Нічого серце не бажа,

А тільки прагне швидче муки,
На краще щастя не зважа;

Чогось турбуєть ся, шукає,
Вінця тернового жада,
На себе кари накликає,
За мир боліє та страда.

В той час безсилового жадання
Перед тобою я схилюсь,
Хресту великого страдання
Душі твоєї помолюсь!

В самоті.

Хай скажено кайданами
Ворог нас усіх кує!
Сьвітла зоря водить нами,
Промінь мужности дає.

Так чого-ж пак серце рветь ся,
Загартоване давно;
Чого иньший раз озветь ся
Слабим стогоном воно?

Чи не вже-ж і кращі мари:
Тяжко зілють ся слізьми,
Не розбивши туги-хмари,
Як і ретязів тюрми?

В о р о г и.

Від поконвіку нас повчали,
І нині раду подають,
Щоб люди зlodіїв прощали, —
Хай ближніх дальш собі цькують.

Отак за мир, любов та брацтво
Лилась велика мова та
І люд кувала за кріпацтво
Во імя Господа Христа.

Але стають другі години,
Яка от саме настага :
Плямують зрадника країни,
Прощають власного врага!

Т у ж б а.

Не в обіймах рідні,
У покійній труні,
Ти, голубко моя, опочила ;

А від катових рук,
Серед пекла та мук,
Всі пригоди життя покінчила.

Разом промінь загас...
Задаремно в той час
Викликала ти неньку до себе...

Висла п'ятьма німа...
Ти була не сама, —
Три сестри помірали край тебе ;

Мовчки труту пили,
Попрощались, лягли —
Із тобою загинуть до купи.

На останку кати
Підійшли, щоб знайти
Всі чотирі замучені трупи!

До Українців.

Є вас всюди, браття милі,
В Петербурзі і в Москві;
Не в одному навіть ділі
Ви ставали в голові.

Не було питань в чужині,
Не було змагань людських,
Де-б віддавна тай до нині
Ви не клали праць тяжких.

Тільки там, де перше треба
Не здіймали якомсь рук,
Віддаючи волі неба
Істнування власних мук.

В дяку-ж вам, непевні діти,
Ваші братчики любі

Всю історію осьвіти
Загребли цілком собі!

На спогад.

Що — божий день, коханий друже,
Міні спогадуєш ся ти...
Заблимав ранок, хуїа струже, —
Але „між гори“ треба йти.

І от рушаєш ти в дорогу:
На-пів обтята голова,
Твою вважай що дїтську ногу
Кайдан залізний повива.

Схопивши молот чи сокиру,
Ти в підземеллі хутко зник, —
І відгукнувсь в догоду миру
Нелюдським стогоном рудник.

Стомлений працею тяжкою,
Знов повернув ся до тюрми;
Та не знайшов і там покою
Серед скреготу та тьми!

До соловейка.

Розтьохкав ся соловейко
На калиноньці;

Щось не спить ся серед ночі
Сиротиноньці.

— Розваж, розвій, соловейку,
Мою тугоньку;
Чи забуду прикру людську
Я наругоньку?

Чи судилось міні мати
Свою квітоньку,
Чи тинятись вік по наймах
Серед світоньку?

Чи знайду я коли-небудь
Власну доленьку,
Чи все тягти чуже ярмо
Та неволеньку?

Тьохка, плаче соловейко
На калиноньці,
Та не знає дати ради
Сиротиноньці.

О р л и.

Марно ради пита,
Вся засмучена,
Україна сьвята,
Перемучена.

Занедбали сини
Рідну мовоньку,
Не туди бо вони
Гнуть головоньку,

На пожитки густі
Позіхаючи,
Та кишені товсті
Напихаючи.

Дяка Богу — всього
Враз набрали ся:
Від народу свого
Одцурали ся...

А поки що чуже
Розшолопають, —
Чого вміли, то вже
Не второпають...

Ще й вирлають на мир
Гірш Московщини:
— „Що за хлопський кумир
Народовщини!“ —

Чи таких ти орлів
Сподівала ся,
Як за них лила крив,
Турбувала ся?

Не так збавлять снаги
Силоміцники,

Як оті вороги,
Підпомічники!

Людина єсьм.

Людина єсьм... мене гнітуть слаботи ;
Я чую їх, не сила-ж утекти ;
Нікчемні мрії, суєтні турботи
Скули кругом, мов ретязом кати.

Все враз порвать... нема у грудях влади :
Страшне життя, страшніша вічна тьма ;
Не жду я більш ні щастя, ні відради...

Та хто зважа на доводи ума ?

Жага взаємин та кохання в серці ;
Наново манять блага сьвітові...

Простіть мене, о, мученики-мерці ;
Простіть мене, о, страдники живі !

Стомив ся я... без сил, на півдороги,
У край побитий думами, стою ;
Молю в людей і ласки і підмоги. .

Як сором стис головоньку мою !

Коли-ж і де просьвіток я побачу ?
Чого-ж міні, в невольницькій глуші,
Ти не послав, о, Боже, на придачу
Усіх незгід хоть рідної душі ?

Людина єсьм... жага любови в серці ;
Як одігнать замани сьвітові ?

Простіть мене, о, мученики-мерці ;
Простіть мене, о, страдники живі !

Там і тут.

Там — квітки, та блиск, та чари,
Залицяння та вино ;
Тута-ж — праця, сльози, свари,
Пекло голоду одно.

Там -- безкарна власна доля,
Панування без границь ;
Тута-ж стогін та неволя,
Припадання рабське ниць.

Там про те — ненависть люта
У середині душі ;
Тут... жерело сьвітла тута
Пробиваєть ся з глуші !

Щаслива людина.

Кругом щаслива ти людина :
Не залякаєш ся грози,
Бо ще не бачила країна
Від тебе щирої сльози.

Не знавсь ти з мукою гіркою,
Не будеш віку ти конать...
Дай тільки Бог — того покою
Нікому на сьвіті не знать !

Дітям.

Перша думка наша, діти,
Краю рідному ;
Першу працю присвятити
Люду бідному !

Усім серцем полюбляти
Вчіть ся ближнього,
З тяжких злиднів визволяти
Неспроміжного.

Не кохайтесь у користі
З її шматтями,
А прямуйте жити вмісті,
Бути братами !

Чули заповідь Господню :
Всім любити ся,
А не рить другим безодню,
Та злобити ся !

Ото-ж будьмо, діти, певні
По Господньому :
Завжди милі, завжди кривні
Одно одному !

— — — — —
*

*

*

Щоб настав час жданий людського єднання,
Щоб ні пана більше не було, ні хлопа,

Треба перейнятись швидче сьвітлом знання,
Поступом, якого осягла Европа ;

Кращі думки віку щиро уживати,
Як любов до брата, рівна всім свобода, —
Ширити навколо, славить, розвивати,
Аж поки не стануть приводом народа.

Греба враз порвати з батьківською тьмою,
Кинути ледарство та гидку недбалість ;
Нас гнітуть з усюди, — гіршою-ж тюрмою
Служить жах нікчемний, свари та відста-
[лість.

От-же на підставі спільної осьвіти
Квітом рушить в гору зерно наше власне, —
І побачуть вбогі України діти
Будуче славетне, будуче прекрасне !

— — —
* * *

О, яка-ж ти сумна, Україно моя,
Навкруги оповита темнотою ;
З яким жалем оце тебе згадую, я,
Як пошарпані груди турботою !

Не складаю пісень твоїй дивній красі,
Бо не бачу у стані сучасному ;
Розпинали тебе всі до одного, всі,
Хто був паном у краї нещасному.

В царство казки твій рай на журбу одліта,
Мов прибитий негодами зімними ;
А чи зможе-ж кому смерть-руїна ота
Сповнить серце чудовними гимнами ?

Світло правди нести проти лютого зла
В боротьбі із тяжкою годиною,
Працювать на користь та ратунок села —
Має бути любовю єдиною !

— — — — —
* * *

Прийде день великої відроди :
Чоловіцтво, змучене украй,
Ворожду закине брацтва ради,
На землі побачуть люди рай.

Час настане для взаємин спільних,
Зоря згоди заблищить у тьмі ;
Рівний всім, в сімі народів вільних,
Раб-нарід забуде об ярмі.

Згине слід хижацької гидоти,
Слід змагань деспоцьких чи тупих..
Треба-ж перш широкої роботи
На користь загнічених, сліпих.

Треба дбати за народну справу,
Швидче всім прокинутись від сну,
Одігнать минувшину криваву,
Наближать годиноньку ясну !

С т о г і н.

Війна та кров... О, чоловіцтво хиже,
Не гідне навіть імени людий!

Коли джерело поновлення сьвіже
Діткнеть ся наших кам'яних грудий?

Чи вже-ж не можна у братерстві жити,

У злагоді блаженство спочувать?

Нї, треба зничить, для потїхи вбити,

У прокляті кайдани закувать!

Сьвята любов для сьвіту буква мертва,

Христос — давно всіма забута річ;

І гине люд, страшної ночі жертва,

І підпира оту злочинну ніч!

Під час і жить нема тоді охоти;

Бо тільки пильно позирнеш на мир:

Який базар бездушної глупоти,

Який дрібний пануючий кумир!

В тюрмі.

Я оце так гірко на душі почув ся,

Так важким занадто ізробив ся гніт, —

Від надій гарячих мов би одхитнув ся,

Від надій на вільний, на широкий сьвіт.

День — не день, а тяжкий прокид серед
[ночі.

Жизнь — труна за віку, темна та німа;

І здаєть ся часом, ніби смертю в очі

Зазирає хмура, заклята тюрма!

Народові українському.

Я бачу: ти до краю дострадав ся,
Народе мій! О, чи на те-ж хіба
З нещасним прошлим ти єдино здав ся,
Щоб бути рабом, потурачем раба?
Стогнав ти вік у муках лихоліття,
Не маючи подати ся куди;
Зідравши шкуру з тебе, верховіття
До ворога пролазило в ряди.
Ти сам оставсь... Страшенна завирюха
Гула, усе метавши навкруги...
Не згинув ти: зберіг високість духа,
Не витратив багатої снаги.
З під шин тугих німого бідування
Життям лине отой могучий дух;
Позбудуть ся нащадки горювання,
Наздоженуть загально-людський рух!

До сестроньки.

Друже коханий, сестронько-раю!
Життя здаєть ся сумом без краю.
На сьвіт, на люди чи подивлю ся —
Нїби підтятий чолом хилю ся;
Серденько мовкне, серденько вяне...
Але твій образ ангелом встане,
Ясно засяє із домовини,
Викличе з глибу сьвяті спомини;

Хочеть ся знову весь мир любити,
Усім на добре мислить — робити,
До законання не скласти руки,
За правду згинуть, піти на муки,
Щоб певним братом, сестронько-раю,
З тобою стрітись в иньшому краю!

Наша слава.

Не в огуді хиб сучасних
Ціль та сила бояка,
Не від грому слів прекрасних
Згине темрява людська.

Нам живого діла шкода,
Ладу спільного нема..
Наше гасло, — братня згода,
Перед нею зникне тьма.

Прошла кров не дасть нам ради,
Знов прокляттям обіле;
Поклик пімстви та розради
Щирий замір попеує.

Щоб самих себе пізнали
Сїромахи за граждан,
Щоб брати братів єднали
Розірвать гуртом кайдан;

Щоб кругом, мов ясні квіти
Розцвіли надії ці, —
Треба перше нам освітити
На народнім язиці.

Треба вжити думки віку,
Кращі думоньки оті,
Що зоріють чоловіку
В непрогляднім заперті.

Треба дбать, щоб мав де сісти
Безпритулий хлібороб,
Щоб було чого поїсти,
Одягтись у-що булоб.

Треба дбать, щоб міг він діток
Повернуть на добрий шлях,
Бо мужицький заробіток
В багатирських пазурях...

Оттоді — то рідна справа
Принесе доспілий плід...
Простий люд — є наша слава;
За Європою наш слід!

— — —
* * *

Коли бучний бенкет на всю губу товсту
Ти справляєш, — про тих спогадай,
Хто квилить у церков, на дорозі, мосту,

І дрожить — простяга свою руку пугу:
— „Христа ради на голод подай!“ —

Коли скрутню в житті доведеть ся тобі,
Зрадить віра, — поглянь лиш на тих,
Хто до краю поклав свої сили слабї
За насущний шматок у лихїй боротьбі,
А не витратив думок сьвятих!

Коли люду до уст розуміння свое
Ти збажавш як слїд подавать, —
Знай: забута верства Богом на сьвітї є,
Що їй проміня сонця під час не стає, —
То на неї зверни працювать!

Козакові.

Не хились до долу, зраджений козаче,
Про лиху пригону на віки забудь,
Найлютішу муку серце переплаче...
Кинь свій жаль вікчемний, без вагання
[збудь!

Хай росте здорова, хай цвїте дївчина;
Маєш собі щастя иньшого знайти:
Ти — не одинокий, ти не сиротина, —
Єсть у тебе вірні соколи-брати...

Єсть у тебе думки, любові прихильні;
То кохай їх щиро, поміж гурт неси...

Всюди роздають ся стони надмогильні :
Власною нудьгою пекла додаси

Причинись до праці, де служивши ближнім
За своє кохання чоловік не дба ;
Глянь лиш, як слабого знищено сироміж-
Там твоя турбота, там твоя журба !

[нпм...

М р і я.

Не знав я щастя серед сьвіта,
А от бажаєть ся про те :
Назад вернути давні літа,
Побачить дїцтво золоте.

Бажав би часом — полинати
До тиші рідного села,
На шлях народний повернути,
Якого доля не дала.

Бажав би з людом сїрим злитись,
З'єднатись жеребом одним,
Ураз радїть, ураз журитись,
Докупи навіть вмерти з ним !

О м а н а.

Тхне благодаттю круг мене,
Квітом усе розцвіло...

Як чарівничо-зелене
Наше убоге село!

Легко, — ні суму, ні болю;
Ніби душа ожива,
Простір, пануючу волю
Збуджена грудь почува.

Кожне — здаєть ся — радїє;
Любо щебечуть пташки..
Знов ти мигнула, надїє,
Сил надала здалеки!

Пестять обійми кохані
Серце любовю мінї..
Все-ж те верзло ся в омані,
Все те я бачив у сні.

Розвага.

Пада сніг, степи вкриває;
Хвуга бє в моє вікно;
Серце в грудях заниває,
Що однісіньке-одно.

Справдї-ж так? А мрії ясні;
Шлях до сьвітлої мети;
А чаруючі, прекрасні.
Дорогі мої брати?

Хай же виє хвуга люта,
Жахом серце зворуша:
Сил здобуде думка скута,
Загартуєть ся душа!

Химера.

На хвилю-б тільки збутись туги,
З неволї виглянуть на сьвіт,
Спинить тяжке чуття недуги,
Україні кинути привіт!

Як гірко трупом почуватись,
Безслідним полум'ям згоріть,
До життє-праці марно рватись,
Душі коханої не здріть!

До Богдана Хмельницького.

Чи краю вчув ти стони журні,
Чи заратовував себе, —
Людського руху хвилі бурні
На поверх винесли тебе!

І ти пішов, чи мимо волі
Повинен був до виру йти,
Все зайнялось, ти став на чолі,
Щоб стяг козацький піднести.

Ба... стяг козацький... посполиті
Тобі не мкнули ся в тямки...
Нехай конають, кровю влиті;
Нехай панують козакки!

Ревіли геть червоні хвилі;
Ти радий був би їх спинить,
Так не почувсь один на силі,
Не знав, що треба боронить!

Русь посувала ся до згуби,
Русь розколола ся на дві...
Як визволяти ся з рахуби;
Що відшукати в голові?

Тяжкий переплут старовини
Ти враз порвати намагав,
Але над шиєю країни
Цупкіше ретяз затягав.

І зашморгнувсь він гірше й гірше,
І переборсалось усе;
Наш ум крив морок ширше й ширше...
Що-ж нас від гибелі спасе?

А то: міцніше поєднання
Всіх сил, що тільки є живі,
Великий рух самопізнання
Через ужитки сьвітові.

Не величатись давниною,
Не вихвалятись нам дарма,

А дбать над долею сумною,
Що люд наш нині обійма.

Не дорікти тобі спомином,
Богдане-батьку, замір збіг:
Ти був лихого часу сином
І вище станути не зміг.

Не ти доводив спільним рухом, —
Тебе він зносив на собі,
Хоч часто бути чулим ухом
І не доводилось тобі!

Але і те: якої долі
(Чи знав ти) будуще пошле?
Не нам скубти тебе у школі...
Ми певно свідчимо буде!

* * *

Доки сонця, доки світу,
Доки рясту, доки цвіту,
В radoцax — журбі:
Серця кращі почування,
Найщиріші поривання,
Душу, — все тобі!

Трудівниця.

Хмуρο дивила ся школа,
В бовдурі глухо гуло,
Вітер вривав ся з'окола,
Сумно в хатині було.

Мертва трудівниця — панні,
Біла як віск на столі
Там почивала, заранні
Збувши ся скорбів землі.

Рук і на час не складала,
Щиро кохала діток,
Листу якогось -- то ждала, —
Тільки і знав наш куток.

За день одсунула книжку,
За день не стала робить,
Як опинилась на ліжку, —
Нічим було пособить.

В непогідь, стужу злиденну
(Певно сама сирота!)
Зайде в хатину нужденну,
Словом усїх повіта.

Дасть, коли треба, поради,
Викладе все до пуття..
Боже! З якої-б то ради
Йї відбїрати життя?

Журно посходились дїтки
Обїк нїмої труни :
Втратили неньку сирїтки,
Втратили промїнь вони.

Вдарив і дзвїн похоронній...
Нїчого мабути ждять :
Треба людинї сторонній
Шану останню віддять.

Дим закурив ся з кадила,
Серце зворушував сьпїв...
Що дїтвора голосила, —
Просто не чути поїв.

А як на цвинтарі стали,
Кинули грудку землі, —
Гїрко батьки заридали,
Аж надривались малі.

Мовчки вернули на помин,
Що громадяни знесли,
Якось не складувавсь гомїн,
Навїть дяки не пили.

Тай розїйшли ся по хатах, —
Школа осталась пуста...
Хвуга свистить по загатах,
Жалїбно труп заміта.

Панським дїткам.

Весело вам, дїтки,
В горницях просторих ;
Їстоньки чи питки —
Всього є в коморах.

Підняли ся ранком —
Наймичка вас тїше ;
Ляже ніч серпанком —
Спати заколише.

Зростете без труду,
Пройдете ви школу, —
Вам привіт від люду
По всьому околу.

Легкий заробіток
Вам на всіх дорогах...
Не забудьте-ж дїток
Ви тоді убогих :

Що одно працюють
Змалку до могили,
А про те старцюють,
Завжди не доїли..

Що не сходять з поля,
А не мають хлїба,
Що вік душить доля,
Справжна непотріба...

Що для вас, панята,
Віддали всі соки,
Та мов цуцинята
Мулять свої боки...

Що свитки простацькі
Не до ваших красних...
Пригорніть по брацьки
Ви отих нещасних!

П р о р о к.

По городах ходив пророк
Віщати людям слово Боже,
Карав він сьміливо порок,
Життя осуджував негоже.

Та не послухали тих слів,
Зняли сліпуче грішні руки;
І полилась невинна крив,
Летіли грядом камінюки.

Не залякав ся муж сьвятий,
Підставив розбишкам груди, —
Він бачив морок їх густий,
Взивав: „Прочніть ся, браття-люди!“ —

І сталось диво, славне з див:
Охаменулись слуги мряки;
Пророк в них душі розбудив, —
До долу пали злодіяки.

Роздав ся разом щирий плач:
— „Прости нас, отче, коли мога!
У тьмі блукаємо, — пробач,
Та покажи нам шлях до Бога!“ —

І от громада повела
По всьому городу пророка;
Ридав сьвятий, — і потекла
Братерства проповідь широка.

Щ о г л и к.

— Щоглик! Щоглик! — Дітки раді
— Щоглик! — тільки і слівця.
А він тріпавсь на принаді,
Марно рвав ся із сїльця.

Визволяють, — скільки сьміху!
Глянь, дїдусю, глянь, чи ба?
— Бачу, дітки, вашу втїху;
За те щоглику журба!

Зна, що буде нудить сьвітом;
Не про нього ваш куток..
Щебетав би собі літом
Та згодовував діток.

Не привикне він до клїтки,
Бо неволя всїм гірка..
Не то пташки, милі дітки, —
Шкода навіть червяка.

Кожна твар — наймення Боже,
Жити хоче як і ви...

Хай же більш чуття вороже
Вам не кружить голови.

То-ж послухайте старого :
Не держіть у-заперті
Цього щоглика малого,
Бо загине в самоті! —

Позірнули дітки в гору, —
Пурхнув щоглик з рукава :
Знов вітає по простору,
В небі ясному сьпіва!

— Щоглик! Щоглик! — Дітки раді.

— Щоглик! — тільки і слівця...

З того часу на принаді
Вже не ставили сільця.

С и р о т и.

Занедужала сирітка —
Відцурали ся усі;
Час пройшов: знов наче квітка
Запихала у красі.

Знову хлопці з хистом вдатнім
Залицяти ся, та ба :

— „З сїромахою остатнім
Одружу ся я хіба!“ —

Відказала і справдила
Сиротина чарівна :
Під вінцем сьвятим ходила
З бідолахою вона.

І живуть собі щасливо
У коханні та миру,
Щей нікому (от-що диво !)
Не завидують в миру !

На братній могилі.

Скорбота, сум... зарані склав ти руки ;
Жива душа в могилу полягла ;
Не стало сил боротись проти муки
Нелюдських кривд, невимовного зла.

За рідну волю бив ся ти зі тьмою,
Сьвятої правди мирові бажав ;
Життя твоє повік було тюрмою,
Та ти його на иньше не зважав.

Загинув ти, — взяла своє недоля, —
Мов одірвалась вітка від гілля ;
Насіння-ж те зберуть онуки з поля,
Що сїяв ти з любовію по ріллі.

Твоя труна незнана буде миру ;
Життя-ж нове збудують труни ті...
Молю ся я : хай прийме душу щиру
Замучений катами на хресті !

З думок сучасних.

Запорожжа та козацтво
Спать уклали ся в журбі...
Иньший час, панове брацтво, —
Иньші теми на добі!

Відлїчивши козакові
Поважання данину,
Чи не глянуть мужикові
У хатиноньку сумну?

Глянуть просто, без серпанку,
Яким все обволїка
Пан-поет, що бачив з ганку
Богоносця — мужика.

Наш мужик — то неук темний,
Працівник, але бідар,
Скарб незчерпано — таємний,
Що живив ся володар.

Довго ним ми рабували;
Кров лилась, свистїв батїг,
Їще довше глузували,
Стали падати до нїг.

Бо за часом рабування
Нас окрило каяття;
Найсвятїші почування
Зворушили гідь життя.

Але та любов висока,
Хоч правдивою була,
Зором збільшаного ока
Зайвих фарбів надала.

Зникла геть жива людина,
Розпочав ся був туман;
Та минула ця година
Повишаючих оман.

Перед нами — брат нужденний,
Яким він і справді є,
Тягне жереб свій злиденний,
Та клине життя своє.

Вік пита сірома неба:
Чи не пустять з рук кати...
Отому найперше треба
Бідоласі допомогти!

Появить на очі люду,
Його-ж сховані скарби —
Справа гідна сил та труду,
Річ достойна боротьби!

Хлоп-мужик, панове брацтво,
То — підстава в наші дні...
А Січ-мати та козацтво —
Хай царствують у труні!

До дітей.

Колиб, о, дітки, малась мога, —
Знов повернути ся між вас!
Так заросла давно дорога,
Побив надії хмурий час!

Зазнайте-ж втіх, поки не пізно,
Під пильним доглядом сім'ї,
Та не розкидано вас різно
З під крилець неньчиних її.

Нехай же вам Господь — благаю —
Протягне дїтсьтво золоте,
Щоб ви росли на радість краю
Без мук, що потім уздрите!

О т р у т а.

Шкода, мовляв, про те й балакать,
Чому ніколи більш не быть,
Все -- кажуть — можно переплакать,
Все можно на світі забудь.

Минають літа, — образ милий
З душі притихлої зника,
Уяви поприсок безсилий
Туманом час заволоїка.

Та сум останеть ся, не згине,
До суду-віку буде жить...

Хто серце вражене запине,
Отруту зможе затужить?

* * *

Мов ангела тебе я стрінув
В тюрмі, так доля розлуча:
Мене в один край жереб кинув,
Тебе до другого труча.

Поглянуть раз, послухать мови,
Очий подовше не звести,
І тихе полумя любови
Самому до віку нести!

До школи.

Ну, прокидайте ся, діти:
Ранок — до книжки пора!
Сонечко вспіло залити
Все посереду двора!

Швидче вдягайтесь до школи!
Кращі прогайте дні, —
Пізно вертати, — ніколи
Їх не завернете, ні!

Змалку кохайтесь в освіті,
Змалку розширюйте ум,

Бо доведеть ся у сьвітї
Всяких назнати ся дум.

Треба самим розвертати :
Як і до чого все йде,
Шлях безпомилушно взяти —
Той, що до правди веде.

Щоб не зросли ви на сором
(Бійтесь найпаче того),
Та не зробились позором
Рідного краю свого!

До В. Чайченка.

З далекого краю,
Кобзарю коханий,
Тебе я вітаю,
Мій любий, незнаний!

Благаю спокою,
Здоровя та сили —
Міцною тропою
Йти до могили.

З'являть, як до нині,
Художницьку вроду
На радість країні,
На благо народу.

Щоб дальш розцвітала
Та врода кращ квіту,
Щоб сьміливо стала
Пред зорами сьвіту!

Думка тюремна.

Коли вже кинуть мурувати
Вязницї мирові кати?
Не нам кайдани розірвати,
Неволю зо сьвіту знести.

Болить душа і слабнуть руки,
Безсило думка заміра;
В устах німіють журні звуки..
Де-ж та сподівана пора?

Вона не прийде, не загляне
За часу нашого між люд;
Мов квіт підтятий, серце звяне;
Снаги не вистаче на труд.

Перейдуть дні, — і трупи наші
Попихач лаючись складе;
Не все-ж умре: гіркої чаші
У друге пити не впаде.

Потроху прийметь ся насїння,
Що розсївали на вкруги,
Зросте міцнїше поколїння,
Що не подужають враги.

За вязнем вязень одстрадає,
Але настане легший час, —
І добрим словом спогадає
Потомок вільний мертвих нас!

Так заточенець думав думу,
Один конаючи в тюрмі;
І тільки стїни зором глуму
Зі тьми дивили ся самі.

До Українців.

Боже! Чи знайдець ся край, так зрабований,
Як Україна, чи ні?

Люд наш, цупкими кайданами скований,
Гине без сьвітла на дні.

Боже! Завіщо-ж так рученьки звязано
Його надїї синам,
Що й розмовлять та писати заказано
Рідною мовою нам?

Що-ж Українці! Не вішаймо голови!

Треба ратунок знайти:

Бо ще вживають і нашого олива
По Цесарщині брати.

Як ні здають ся там стиски жорстокими,
А наперед все руша
Русь-Україна повільними кроками,
Беть ся нарідна душа.

Гей, Українці! Не бійтесь притичини, —
Рушимо сьміло туди;

Здіймемо зори свої до Галичини,
Збільшимо спільні плоди!

Жваво-ж до праці тією дорогою,
Сили до купи знесім!

Сонце свободи над Русю-небогою,
Ярко засьвітить усім!

Тай посеред України південної

Марно не складуймо рук,

Поки не зборемо долі злиденної,

Поки не звертить ся крук.

Що наші ребра довбе з ненажерністю,

Нам не даючи дихнуть...

Годі вважати ті думки химерністю,

Шиї покірливо гнуть.

То-ж, Українці, кажу, прокидаймо ся;

Швидче до гурту, за труд!

Годі, ми плутали в пільмі... Не даймо ся

Більше в лабети облуд!

Боже! Чи знайдець ся край, так зрабо-

[ваний,

Як Україна, чи ні?

Люд наш цупкими кайданами скований,

Гине без сьвітла на дні.

II.

Вставайте, Українці! Рушаймо без ляку!

До труду закликаю вас.

Зганяли потроху батьки наші мряку,
Той нам поробити ся час!

Гуртом же, Українці, до лану осьвіти,
Щоб вихід пошвидче знайти;
Прокиньмось від рабства, зневолені діти, —
Стяг рідний пора піднести!

Нарідний добробит — то наша підстава
До щастя у вбогім краю.
Гей, нумо-ж до праці! Трудівникам слава,
Повища від слави в бою!

Закньмо безглузді, нікчемні посвари —
За йори, за дашки та ять....
Хай сором на вас, баламутів, та кари,
Що губите люд свій упять!

Вставайте, Українці! Рушаймо без ляку!
До труду закликую вас!
Не нам розігнати згромаджену мряку, —
Ми однак наблизимо час!

III.

Багацько в нас було працівників пера
Та щось малі про те лишили ся здобутки.
Передивись хоча „Покажчик“ Комара:
Зібгає вірш чи жарт, — ото всього добра, —
Тай шасть з очий — нема про його й чутки.

Великий сум під час правдиво дотика
За брак загальний свідомости: „хто
[ми?“ —

Де праця наша стійна та тривка,
Любов до краю щира та палка?

Де мислі слід — художно — творчі томи?

Тяжкі обставини — то безперечна річ...

Але що-ж ми зробили в межах моги?

Як перш, над краєм непрокидна ніч:

Химерний блескіт нам припав до віч,

Без діячів стоять пустими перелогі.

Де-ж ви, освічені — сестриченьки, брати?

Чи вже і дальш іти отак повинно?

Чи вже ніхто із вас не здужа помогти

Тій купочці старих борців, що до мети

Помимо перешкід змагаєть ся невпинно?

IV.

Гей, брати! Над рідним краєм

Густо звисла пільма ночі;

А ми мовчки потураєм, —

Сон важкий склепив нам очі.

Поти-ж кгулими волами

Запрягатись в ярма, поти

На собі носити плями

Сороміцької мертвоти;

Сліно йти куди нас пхнуто,
Куди правлять швидкі струми?
Навіть серце наше скуто, —
Ним керують рабські думи.

Мов столітний дуб корою,
Заросли ми товсто брудом,
Та тиняємось марою,
Кістяками поміж людом.

А прокинувшись від сону,
Здіймем зараз страмну бучу,
Або кличем охорону,
І без того невсипучу:

Доки тим звичайним робом
Не загубим в кінець краю,
Як губили, та над гробом
Не затужим: „Де ти, раю?“ —

Гей, брати! Поки не пізно,
Прилучаймось враз до праці,
Та не в ростич, та не різно, —
Збудім хати і палаці!

Через власні свої дії
Здужа люд наш устояти,
І справдять ся ті надії,
Що не згине наша мати!

До О. Б-ої.

Перед тобою шлях неволі,
І що зостріне — хто вгада ?
Не раз від мук на яснім чолі
Застигне думка молода.

Потратить міць на дні острога,
Загинуть жертвою хреста...
Болить душа... благаю Бога,
Щоб проминула доля та !

Щоб стиха навіть не торкнулось
Життя пануючого зло,
А знов до серденька вернулось,
Що в йому квіткою цвіло !

До В. С-го.

Прощай, коханий, Ляше-друже !
Час розістатись настає.
А як болить, як бєть ся дуже
Від туги серденько моє.

Одно гадали ми з тобою,
Шукали одного шляху,
І от, зійшлись в тюрмі з собою,
Найшли недоленьку лиху.

Мир чарівничої омани
Пред нами птахом зник давно :

Неволя вічна та кайдани —
То нам судило ся одно.

Але-ж і ту судьбу шалену
Не довелось ділити нам:
Ти — за Байкал, а я — за Лену, —
Розтечемось по чужинам.

Хто зна: чи вернеть ся спромога
До праці стать за все сьвяте,
А чи навік тяжка дорога
Колучим терном заросте?

Отак-то, голубе мій, Ляше!
Тобі — рудник, міні — тайга...
Та не належить серце наше
До пут утисника-врага.

Віддавна руки нам невільні,
Душі-ж неволя не скує;
Єднають нас змагання спільні, —
Хто їх хортами зацькує?

Не кривда п'яного магната,
Не задрість жирного ксьондза, —
Нас порушає проти ката
Журби вселюдської сльоза.

В чаду скаженого прокляття
Потоком кров лили батьки;
Той час минув: ми рідні браття,
Ми — нерозлучні бояки.

За що ж? За те, щоб духом згоди
Все поняло ся між людьми,
Щоб наші змучені народи
Так побратали ся, як ми!

До великоруского поета Рамшева.

— Хай мирно сплять собі мерці;
Нам — пеклувати ся живими! —
Так ти казав, — та річі ці
Остались краще-б хвильовими!

Безрадність людського життя
В нас одбере до краю сили, —
І от з душі спливе чуття —
В сльозах припасти до могили.

Бо на гробах людей сьвятих,
Що твердо гинули від ката
Шукає кожен з нас утіх,
Любови учить ся до брата.

Що наша дійсність? Ревіт гріз,
Невтихомирне пекло смаги...
Багацько леть ся в сьвітї сліз,
Та дуже мало щось розваги!

Одну відраду нам дають
Гіркі конання рабських станів:

Зародком ліпшого стають
Ті скорби горя та кайданів.

Насунуть дні: все згине, все
Приглухне в лоні, крім розпуки...
Що-ж наші сили піднесе,
Запинить нам дошкульні муки?

То — сьвітла думка про мерців,
Про те, як гинли певні браття...
Вона знов викличе борців
До бою знов натхне завзяття!

Шануймо-ж памятки оті;
Хай про минуле грають струни!
Немає величі в житті,
Так є за те величні труни!

З елегій.

Процьвівала рожа
Супроти вікна,
Запашна та гожа,
Пишна та рясна!

Але ось ударив
Лютий студенець,
Листячко ошпарив,
Погубив в кінець.

Так тьма непроглядна
Забива стежки,
Північ безвідрадна
Мотлошить думки!

II.

Я не промовлю, збувшись волі:
Коли-б знаття!...
Бо добре знав, якої долі
Ждать від життя.

Давно вбачав, що муки люті —
То жереб мій;
Що вік мине в пекучій скрутї,
В нудзі німій.

Та не візьму я благ покою
За муки ті,
Спітканий долею тяжкою
У-заперті.

Бувають дні, як саме нинї,
Що кращ страдать,
А ніж роскош живій трунинї
Себе віддять!

III.

Я стояв край вікна та дивив ся на двір :
Насувала кругом завирюха ;
Зворушилась тайга і завила мов звір,
Дикий завіт доносив ся уха.

І почув ся міні в завиванні тому
Звук кайданів, проклять та погрози,
Страшний свист батогів, окривавший
[тюрму,

І зітханья, і стогін, і сльози.
А із пекла того один образ сумний,
Милій образ сьвятої людини,
У крові, подавав : „Час минеть ся стра-
[мний !
Жди нехибно ясної години !“ —

IV.

Прокидалось усе та цвїло навкруги ;
Синій пролісок вив ся з під снігу ;
Розлила ся вода, поняла береги,
З гуком шумним проносило кригу.
Із далеких країн повернулись пташки,
Задзвенїли в пахучому гаю ;
Скоро в зелень рясну уберуть ся садки, —
Не пізнати роскішного краю.
Тільки серце моє крила туга німа,
Не втішала квітуча природа ;

Тільки в серці як перш панувала зима,
Не проходила хмура негода.

Не розважна журба по утраті весни
Ясно глянуть міні не давала ..

А з північних снігів, з гуртової труни
Закатована тїнь уставала.

V.

Життя стає що далі гірше
В тяжких кайданах чужини ;
Міні не бачити вас більше,
України милої лани !

Не подихнуть повітрям рідним,
Докупи з людом не брести,
Не поділити з краєм бідним
Змагань до певної мети.

Не працювать під спільним стягом
Там на братерньому шляху...
Моїх вражїнь справжнім обсягом
Тайгу призначено глуху !

VI.

Скрізь повіяло весною,
Все новим життям цвіте ..
Що-ж я долею земною
Не вдоволений про те ?

Бо вбачаю я до купи
Слід мертвоти навкруги :
Між живучим людом — трупи,
Між друзями — вороги.

Цвіту моренько пахуче
Відусюди обійма ;
Але горе невсипуче,
Як і перш, не йде з ума.

До М. О-ва.

Прощай, мій щирий друже-брате !
Бог зна, чи стрінемо ся ми...
Нехай світ пал живий потрате
Душа під тяжою тюрми,

Вся переніє у незгоді,
До всього стане байдуже...
Дарма .. нехай... на самім споді
Твій образ світлий збереже ;

Любовю буде пам'ятати
З мого далекого кутка
І сумно думкою вітати
В безодні темній рудника !

Поетам-Українцям.

До вас, поети-Українці,
Шлю — вибачайте — дружний лист,
Щоб повітати на одинці,
Та дяку висловить за хист.

Доходять часом ваші звуки
В мою далечиню глуху,
І гоють чаром біль розпуки
На самотинному шляху.

Від вас одрізнений на віки,
Докупи думкою живу ..
Прийміть же щиро братні стріки
Про нашу долю сьвітову.

Бажав бач я сказати в листу
Про рідний брак громадських благ,
Та притулить до того змісту
Від себе де кілька уваг.

Не все сьпівати нам про квіти,
Та любовати ся Дніпром...
Година — дбать про шлях осьвіти,
Люд забезпечити добром ;

Спинить навколо голос стонів,
Що крають серденько притьмом,
Розвіять пільму забобонів,
Впотужить голови умом ;

Збудить чуття самопізнання,
Шаноби власної чуття,
Розсунуть цілі прямування
Замість товкти ся без пуття.

Хай мертва буква вас не мане
До свар, заслонюючи суть;
Славетніш Німці чи Славяне —
Ті спірки краю не спасуть.

З усіх усюд берімо здатки,
А не зачервюймо в багні:
Меткої жизности нестатки —
Умови гибели справжні.

Нарід, покинутий на злидні,
Нарід, плазуючій у млі,
Повинен стратить риси рідні.
Безслідно стерти ся з землі!

Пісня кайдаників.

(З братнього листу винята).

Там, де сопки*) доокола
Лютий холод міцно стис, —
Ми, обтяті попівчола,
У кайданах, в блиску спис, —

*) Сопками в Сибірі звать ся кремінні гори без ніякої рослини.

Крізь півморок шахти душний,
Не жалівши сили рук,
Довбемо грядит бездушний
Безвідрадным: „стук“ та „стук!“ —

Розійшли ся ви маною,
Мрії правди та добра!
Вам доранньою труною
Стала каторжна нора.
Зникли чарівні омани,
Стяг нас вирвано із рук...
Глушимо ми в серці рани
Одностайним „стук“ та „стук!“ —

Із пустинь безлюдних всходу,
Тільки гуга загуде,
Гук той піде по народу,
В рідні груди западе!
На сьвяте свободи діло
Вишле сотні сьвіжих рук...
Бийте-ж, браття, бийте сьміло,
Безупинно: „стук“ та „стук!“ —

В е ч і р.

Оддихнім від жару:
Божий день потух;
По селу отару
Розігнав пастух.

Прохолодний морок
Потяга з долин,
Огорнув пригорок,
І ставок, і млин.

Клекіт переднічний
Стихнув на дворі:
Спить трудівник вічний..
Спокій, косарі!

*

*

*

Ні словечка ні відкуди..
Тяжко мерти в далині,
Пориватись вік між люди,
В самоті кінчити дні.

Мов заглухло все на сьвітї;
Пронеслись без вороття
Сни любови, не пригріті
Сьвітлим промінем життя.

Не бажав я звить кубельця,
Де-б у затишку цьвіли
Мир та рай, — куди-б весельця
Човник тихо принесли.

Прямував я більш до труду
У братерньому гурті,
Щоб користним стати люду..
Не справдились думи ті!

*

*

*

Я не сьпівець чудовної природи
З холодною байдужістю її;
Мій ум ворують змучені народи, —
Ім я віддав усі чуття мої.

Серед улитих золотом просторів
Я бачу люд без житного шматка...
Блакить... пташки... з під солов'ювих хо-
Мов ніж вражає стогін мужика. [рив -

Нехай кругом розумний лад та втіха, —
Не здужа їх мій мозок осягти:

Бо скільки скрізь пекельницького лиха;
Не згірш як звір братів гризуть брати.

Нехай поети, до вітхнення вдатні,
Сьпівають нам на всякі голоси
Про мирові куточки благодатні, —
Де є страдання, там нема краси!

Нехай вони на „матерньому лоні“
Мук забуття вишуковують дарма, —
Їх не заспать: у серця відгомоні
Озветь ся мир з турботами всіма!

Пригода з Довгоруком.*)

(Історичний переказ).

Де здіймав ся колись запорозький намет,
Побудовано пишно палаці;

*) Мова ведець ся про генерал-губернатора
Довгорукого та гетьмана Данила Апостола.

Повставав там тепер за бенкетом бенкет
З дарової кріпацької праці.

Цілим морем лились найсолодші пиття,
Поїдались розкішнійші страви,
І котилось що-день безтурботне життя
На могилах дідівської слави.

Роздавались громи о пів сотні музик,
Стояв галас од сьвіту до сьвіту...

Що душа забагне — все постаче музик,
Хоча сам не складеть ся на свиту.

Сьвято прийде яке — із рушниць та
[мажар

Загукає громада весела ;
Запалають огні, — часом буцім пожар
Окривав порабовані села.

І з'їзжались сюди відусіль залюбки
По натертій годами дорожці ;
Уставали в піснях з домовин козаки,
Танцювали старі Запорожці.

Набереть ся стрільців, загогочуть псарі ;
Повернулись і — знову до столу :

Вже давно на весь двір цокотять ку-
[харі,

Дожидаючи марно визволу.

Знов музики... а там поведуть „журавля“,
Чи „метелиці“ втнуть по вечері ;
Відгукались садки, гнулась мати-земля,
Не бували зачинені двері.

У палацях, де глянь, шкода зайвих
[кутків:

Понавішано всякої зброї,
Красувались поличчя значних бояків,—
То були українські герої.

Але мало траплялось бенкетів таких,
Як оце розпочав ся від рана, —
Прилучив ся бо гість, найрідкіший з рід-
[ких:

Довгорукий гуляє у пана.

Пий, душе, скільки хоч, призволяй ся
[у-смак!

А любив він гарненько поїсти...

Так із рямки на лихо глузує козак, —
Довелось бач насупроти сісти.

Придививсь генерал: аж Данило-гетьман
Підморгнув, — це-б то: знаємо, що ти...
І на очі поліг тії хвилі туман,
Не пішла навіть чарка до рота.

-- „Що за пики мерзені... та відки вони?

Не дадуть і поїсти добряче...!“ —

І одвівши свій зір від лихої стіни,
Довгорукий принявсь за гаряче.

І забув він потроху пригоду свою,
Треба скоро й обід покидати;
От підводить ся він зо стільця на краю —
Українцям про Москву згадати.

Тільки зирк до стіни, -- а Данило
[відтіль

Морг до його, глумуючи знову...

— „Та ви справді мене зведете на
[постіль!...“

І присів, погубивши всю мову.

Закінчив ся сьак — так незвичайний обід;
Довгорукий попхавсь відпочити.

— „Не я буду.. — бурчить: і насіння і
[плід

Швидче треба як мож скоренити!...“ —

Тай захріп... Тільки що за личина
[лиха?

Перед ним непокійний Данило..

— „Що я винен тобі? Одійди від гріха!

Відчепись зачарована сило!“ —

І велів він мерщі запрягати берлин...

— „Сіроманці не нашого Бога!“ —

Прогарчав, поминувши і хутір і млин;

А в душі не стихала тривога.

З того часу зо стін (кажуть люди старі)

Було знято „докірливі пики“;

Зайві рямки кругом позаймали царі,

Та поважні московські владки.

Справжні герої.

Не вам мій сьпів, уквічані герої
Кривавих справ: не вам мій голос, — ні!
З під барв рожевих вигадки пустої
На чорнім тлі ви бачитесь міні.

Хай досі снить ся иньшому поеті
Шалений брязкіт кинутих шабель..
Не кращ було-б запособлять осьвітї,
Підняти люд хоть на один шабель?

Моя хвала трудівникам незнаним,
Що двигли мисль по селах, хуторах,
Цуравшись власно мрій золототканих,
Чий невідомо почиває прах;
Чий вік минув за працею, як днина
Сліпим братам торуючи межу...
Перед тими я стану на колїна,
Героям тим подяку я зложу!

Моя хвала живим, як і помершим,
Отим борцям за будуче Русї,
Тим страдникам за друзяків найпершим,
Що сяють нам у чарівній красї!
Взяли вони в життї шляхи колючі
Серед пригід та всякої нужди...
Окриють їх колись вінки немручі, —
Затихне навіть галас ворожди!

До матерї.

Мамо — голубко! Прийди, подиви ся,
Сина від мук захисти!
Болї зі споду душі підняли ся,
Що вже не сила нести.

Мамо — голубко! Горюєш ти, бачу,
 Стогнеш сама у-журбі;
Хай я в неволі конаю та плачу, —
 Важче незмірно тобі.

Бачити більше тебе я не буду;
 Не дорікай, а прости;
Та від людського неправого суду
 Сина свого захисти!

20

О. Кенан. Сибір ч. I. і II.	1 20	”
Г. Данилевский. Збігці в Новоросії	1 00	”
„Кобзар“ Тараса Шевченка, 2 томи 4 50 зр., без перес., з перес.	5 00	”
Книга пісень Генрика Гейне, Лесі Українки і Макс. Стависького	— 80	”
Леся Українка. На крилах пісень	— 60	”
Коза дереза, котяча оперета М. Лисенка	— 80	”
Мапа етнографічна України Руси	— 20	”
Твори Трофима Зіньківського ч. I.	1 00	”
Др Кость Левицкий. Словар правничий	3 50	”
Уманець і Спілка. Словар російсько-українсь- кий I.	2 50	”
Байда. Одисей ч. I. і II.	2 20	”
Остап Вересай, картина хромолітограф.	— 50	”
Гуцул і гуцулка, дві картини	1 00	”
Никола Устиянович. Повісти	— 85	”
I. Грабович. Марта Борецька.	— 32	”
Безсторонний Іван. Відношення обрядові в Галичині всхідній	— 30	”
Гг. Онишкевичь. Бібліотека т. III.	1 50	”
Вол. Навроцкий. Твори	1 20	”
Ів. Франко. Вибір поезий Г. Гайне	— 50	”
Ів. Франко. Нарис філософії ч. I.	— 30	”

У накладці ул. академічна число 8. у Львові
можна дістати слідуєчі книжки:

Чайченко. Хома Макогін, убогий наймит . . .	5 кр.
„ Робінзон	20 „
Север. За для сьвятої землі	50 „
Абіар Солтан. При стрілецькій ватрі	40 „
Хванько. В народ, оповіданє	15 „
Загірня М. Жанна д'Арк. Діва орлеанська . .	10 „
„ „ Про Оврама жидовина	10 „
С. Нагнибіда. Про руску правопись	5 „
М. Залуквич. Кістяки Гольбайна ч 2. . . .	15 „
Кор. Устиянович. М. Θ. Раевский і російський панславїзм	80 „
Збірник оповідань. ч. II. Бібл Батьківщини	20 „
Зеркало з року 1889, 1890, 1891, 1892 по 2 зр.	— „
Евген Гребінка. „Байки“	10 „
Всеволод Гаршин. „Маларі“ оповіданє . . .	10 „

З друкарні Наукового Тов. імени Шевченка
під зарядом К. Беднарского.